

3 grundforståelser, som er kendetegnende for specialpædagogikken

Et eksempel på nyeste forskning og viden på området er Tine Basse Fisker, som er ph.d i pædagogisk psykologi, og som de seneste 10 år har forsket i feltet omkring børn med psykiatriske diagnoser og de pædagogiske tilgange, der findes i arbejdet med dem. Tine Basse Fisker peger på, at grundforståelsen af børns læringspotentiale og udviklingsmuligheder har afgørende betydning for, hvilken pædagogisk praksis man tilrettelægger. Grundforståelse bliver afgørende for, hvordan det bliver muligt at arbejde inkluderende i dagtilbud.

Tine Basse Fisker opstiller i *Den sårbare inklusion* fra 2015, 3 forskellige grundforståelser, som er kendetegnende for specialpædagogikken:

Den skærmende grundforståelse:

Barnets dysfunktion betragtes som relativ statisk, som en størrelse i barnets personlighed, som nok udvikler sig en smule med alderen, men som dybest set ikke kan påvirkes meget. Det sociale liv, som barnet lever sit liv i, bliver kun tillagt en mindre betydning i forhold til den måde barnet udvikler sig på, fordi barnets udvikling primært er styret af dysfunktionen. Kendetegn ved den pædagogiske praksis ud fra denne udviklingsforståelse:

- Det handler først og fremmest om at beskytte barnet mod at komme i affekt, blive forvirret, oprevet eller opleve kaos.
- Sørge for at barnet ikke lider nederlag ved at udsætte det for krav
- Arbejder med kompenserende redskaber og strategier for at hjælpe barnet med at fungere og udtrykke sig
- Jo mere specialiseret tilbuddet er jo mere skærmende er pædagogikken og jo vanskeligere det er for barnet at fungere på samme måde som jævnaldrende jo mere skærmende er pædagogikken

Dilemmaer ved den skærmende pædagogik:

- Når børnene skærmes for unødige psykiske belastninger, afskærmes de i mange tilfælde for interaktion med andre børn og i hvert fald med børn fra almenområdet.
- Afværgelsen af konflikter resulterer (ud over mere ro) i at børnene berøves læringssituationer i interaktion med andre børn (to handicap the handicapped)

Den skubbende grundforståelse:

Denne forståelse af børn med særlige behov tager udgangspunkt i en socialt- og relations- orienteret udviklingsforståelse. Barnet forstås som formbart alt efter hvilke sociale omgivelser og påvirkninger det udsættes for i løbet af sin barndom og de relationer og interaktioner som barnet indgår i, får betydning for dets udvikling. Kendetegn ved den skubbende grundforståelse:

- Barnets særlige behov skal forstås i lyset af de sociale kontekster barnet indgår i. Barnets udvikling er formet af sociale relationer og interaktioner
- Forbundet med en socialkonstruktivistisk og systemisk udviklingsforståelse
- At lade barnet deltage i så mange sociale interaktioner som muligt
- Forholder sig til barnet som til et hvilket som helst andet barn, men med erkendelsen af, at barnet har brug for særlig støtte i nogle situationer.

Dilemmaer ved den skubbende grundforståelse:

- Kan komme til at underkende prædisponerede indre faktorer hos barnet og dermed ikke give den støtte som barnet har særlig behov for. Vanskelighederne kan dermed eskalere og blive stadigt mere alvorlige.

Den dialektiske grundforståelse:

Barnets udvikling forstås som en dialektisk udvikling, der foregår i konstant vekselvirkning med barnets medfødte, indre forudsætninger og de sociale miljøer, det indgår i. Barnet fødes med en række individuelle forudsætninger, men hvordan disse forudsætninger udfoldes gennem barnets udvikling, er afhængig af det sociale miljø, som barnet vokser op i. Relationer mellem barnet og et andet menneske er

omdrejningspunktet for barnets udvikling og for den måde de medfødte dispositioner kommer til udtryk på og udvikler sig på.

Kendetegn ved den dialektiske grundforståelse:

- Der skal være nogen at lære af; nogen som er lidt dygtigere end barnet selv er. I samspillet med dem, der er lidt dygtigere, når barnet sin nærmeste udviklingszone.
- At hjælpe barnet med at lære og udvikle sig i interaktion med andre børn (og voksne)
- Læring i sociale relationer er omdrejningspunktet
- Den læring, der foregår blandt andre børn i de almene miljøer er afgørende for barnets udvikling
- Eksklusion er alle de tidspunkter, hvor et barn bliver taget væk fra det almene fællesskab. Ved at ekskludere fratages barnet muligheden for at øve sig i at indgå i sociale situationer, løse konflikter og opnå kontakt til jævnaldrende. Eksklusion skal derfor kun ske efter nøje overvejelser og hvis alt andet er forsøgt uden held.

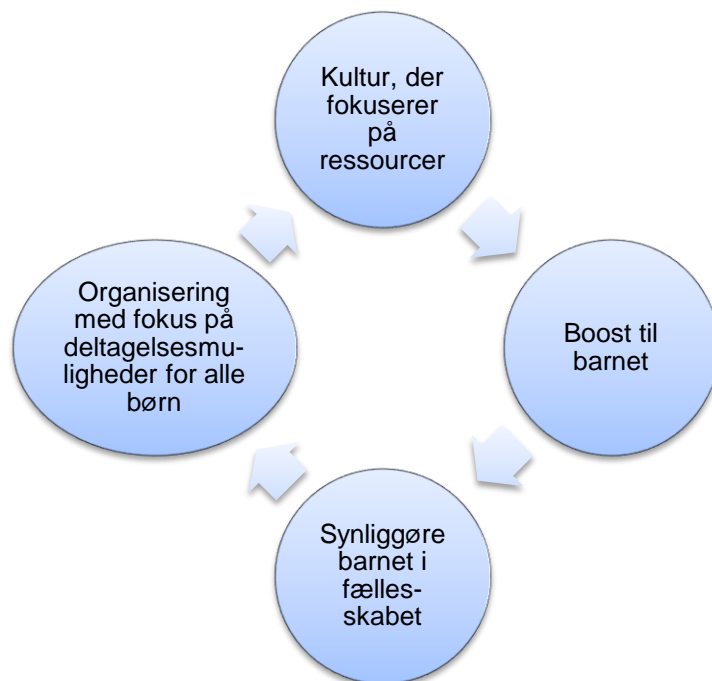
Dilemmaer ved den dialektiske grundforståelse:

- Ifølge den dialektiske forståelse handler det om i den pædagogiske praksis at opstille de miljømæssige betingelser på nogle måder, så børn med særlige behov kan indgå i dem så længe som muligt og dermed befinde sig i lærende situationer så meget som muligt. Men så meget som muligt, hvordan skal det defineres? Hvornår er det ikke muligt længere? Hvornår har et sart barn brug for ro for at komme til hægterne? Hvem skal vurdere det? Og hvordan skal det arrangeres?

Hvis man ønsker at arbejde inkluderende, må man arbejde ud fra en dialektisk grundforståelse, som lægger vægt på individets udvikling i sociale fællesskaber, hvori barnet indgår med de medfødte forudsætninger, det har.

Inklusion og relations arbejde

Som et supplement til de 3 grundforståelser af Tine Basse Fisker, skal her nævnes Margit Nielsen, som i *Relations- og ressourceorienteret pædagogik – ICDP* fra 2013 opstiller en model, som kan anvendes i forbindelse med inklusionsindsatser. Det er Margit Niensens tese på baggrund af P. Farrells perspektiv på inklusion, at et barns udsathed er relationelt og derfor må de indsatser, der iværksættes være relationelle for at kunne afhjælpe barnets udsathed. Der må dels laves indsatser, som støtter barnet i de sammenhænge, hvor det støder på begrænsninger i forhold til at kunne være tilstede og deltage i børnefællesskaber. Dels må der laves indsatser, som støtter fællesskabet i at udvide rammerne, så barnets muligheder for at være fuldgyldig medlem og accepteret i børnefællesskabet, tilgodeses. Modellen, som kan beskrive inklusionsprocessen, ser således ud:

Boost til barnet i en udsat position betyder, at den voksne gør sig attraktiv for barnet og viser barnet særlig interesse ved at være en indlevende og nærværende voksen, som lytter, viser glæde og forstørrelser barnet positivt over for fællesskabet. Barnet skal få oplevelsen af at være betydningsfuldt og have værdi for fællesskabet.

Synliggøre barnet i fællesskabet ved at synliggøre barnets kvaliteter for fællesskabet. De voksne forsøger bevidst at overeksponere barnet ved at forstørre og fremhæve barnets potentialer for at gøre opmærksom på, at barnet er der, at det har betydning og hører til i fællesskabet. Samtidig med dette sørger de voksne for at udvide børnefællesskabets rammer for, hvad der er acceptabel adfærd og medinddrage de andre børn, så deres solidaritet og hjælpsomhed styrkes over for barnet i en udsat position.

Organisering skal medvirke til at sikre børnenes deltagelsesmuligheder. Margit Nielsen peger bla. på, at mindre børnegrupper, forudsigelighed og tydelighed i forhold til dagens struktur og indhold samt opmærksomme og nærværende voksne, som er tilstede sammen med børnene både i de ustrukturerede og strukturerede situationer, kan være fremmede for inklusionsprocessen.

Kultur, der fokuserer på ressourcer ved at perspektivet flyttes fra barnets vanskeligheder og mangler til barnets kvaliteter medvirker til at omgivelserne ser barnet i et andet lys. Samtidig er det en hensigtsmæssig strategi, at der i pædagogernes indbyrdes samarbejde italesættes og gives positiv feedback og at der gives mulighed for blandt de voksne at reflektere over inklusions- og eksklusionsmekanismer.

Da inklusion ifølge Margit Nielsen i høj grad handler om relations arbejde er ICDP som metode med de tre dialogformer og otte samspilstemaer med til at synliggøre og påvirke de voksnes perspektiv på barnet.

Nedslag i ny lovgivning og strategier på børneområdet og det specialiserede område

- Forebygge negativ social arv og eksklusion, ved at de pædagogiske tilbud er en integreret del af både kommunens samlede generelle tilbud til børn og unge og af den forebyggende og støttende indsats over for børn og unge med behov for en særlig indsats, herunder børn og unge med nedsat psykisk og fysisk funktionsevne (Dagtilbudsloven § 1 stk 3)
- Det pædagogiske læringsmiljø skal altid tilrettelægges så det inddrager hensynet til børnenes perspektiv og deltagelse, børnefællesskabet, børnegruppens sammensætning og børnenes forskellige forudsætninger (Dagtilbudsloven § 8 stk. 3)
- Børn i dagtilbuddet skal deltage i sociale fællesskaber, hvor de oplever at høre til og hvor de kan bidrage værdifuldt og relevant til fælles lege, aktiviteter og samvær. Alle børn, og særligt børn, der længerevarende befinder sig i udsatte positioner, er afhængige af, at det pædagogiske læringsmiljø opfatter forskellighed som en ressource .... (Den styrkede pædagogiske læreplan)
- Vi ønsker, at alle børn og unge indgår i inkluderende sociale fællesskaber, hvor de oplever at være velkomne, betydningsfulde, værdsatte og forpligtede (Børn- og Ungepolitik, Aalborg Kommune)
- Spor 1. Tilføj kompetencer tidligt i livet. Flere evalueringer har vist, at når man løser problemstillinger i almenområdet giver man børn, unge og familier mulighed for at forblive i deres nærmiljø. Dermed undgår de at blive ekskluderet til særlige tilbud. Det udbygger samtidig chancerne for at bevare og udbygge barnets sociale netværk og relationer til jævnaldrende, hvilket øger livsmulighederne på sigt (Udviklingsstrategien for børn og unge i Aalborg Kommune)
- Spor 3. Nytænk de specialiserede indsatser og styrk sagsbehandlingen. Indsatserne skal så vidt muligt foregå i barnet/den unges eget miljø. Det vil sige, at alle børn har ret til så "normalt" liv som muligt (Udviklingsstrategien for børn og unge i Aalborg Kommune)
- Spor 4 – Hav ambitioner for alle børn og unges læring. Flere forskningsresultater dokumenterer, at det giver gode resultater at fokusere på børnene og de unges ressourcer..... Lave ambitioner på børnenes vegne gør, at børnene underpræsterer og deres potentialer forbliver skjult. Der er altså behov for en kulturændring, der omfatter alle de professionelle, der arbejder med børn og unge (Udviklingsstrategien for børn og unge i Aalborg Kommune)
- Styrket udviklingstænkning – alle mennesker har brug for at kunne bidrage til fællesskaber. Det gør en forskel, når man mærker, at man er betydningsfuld og en del af noget fælles med andre mennesker. Vi vil sætte rammerne for, at mennesker – trods forskelligartede udfordringer og handicap – har mulighed for at bidrage til fællesskaber og være betydningsfulde for andre (Nye fælles veje i Aalborg Kommune – en fælles overordnet strategi på det specialiserede område)